

VESA ANNALA

HELVETET

DET MÄNSKLIGA SINNETS
SKAMFLÄCK

Arfus

Vesa Annala

Helvetet
Det mänskliga sinnets skamfläck

Arfus

Vesa Annala

Helvetet - det mänskliga sinnets skamfläck

Copyright © Arfus 1997

Andra upplaga

Förord

Ingen tro, ingen föreställning har utövat en så tvingande och kuvande makt över människorna som den som framställer världen på andra sidan graven som en straffens ort, där människorna får umgälla de synder de begått och den vantro de gjort sig skyldiga till under jordelivet. Pervers lust och glädje över andras lidanden och oförsonlighet mot annorlunda troende gjorde straffens ort till en skräckens ort, där fantasin frossade i grymheter och rysligheter. Sådana bilder målades på kyrkornas väggar, de upptar arkaderna kring begravningsplatserna, t.ex. Cambo santo i Pisa; man tappar lusten att beskriva dem. För att inte tala om predikningar och folkliga berättelser, intar skildringarna av helvetet och skärselden en bred plats i litteraturen, man kan bara erinra om den berömdaste av alla skildrare av den andra världen, Dante.

Så börjar Martin P:n Nilsson förordet till sin bok *Helvetets förhistoria* (Aldus/Bonnier, 1963)

I denna lilla skrift kommer jag att lyfta fram några centrala tankar kring helvetet och visa hur dessa ursprungligen hedniska tankar har påverkat den kristna tron. Det andra syftet är att visa vad Bibeln lär om de ogudaktigas öde efter döden och den sista domen.

För att vi kan förstå de tankar och idéer som anknys till helvetet måste vi

först göra en kort tillbakablick på helvetets historia, och vi gör det genom att lyfta fram några centrala tankar ur professor Nilssons klaggörande bok.

Odödlighet och dualism

Den första för helvetet centrala föreställningen har varit att människans existens inte upphör i.o.m. dödens inträffande utan hon fortsätter sitt liv efter döden. Så trodde t.ex. de gamla egyptierna ett par årtusenden före Kristus. Man byggde pyramider som gravplatser för faraoner och andra stormän. När den döde begravdes lade man ofta mat i graven, och man kunde begrava t.o.m. tjänstefolk tillsammans med den döde för att se till att den döde hade det bra i sin grav.

Ganska snart uppstod också tanken att människan kunde delas upp i två delar, kropp och själ. Denna idé brukar ibland kallas för *dualism*. Man trodde att kroppen utgjorde någon slags boning åt själen och att i döden åtskildes dessa två. När människan dog fortsatte själen sitt liv. Man försökte inte förklara närmare vad man menade med själen. Man trodde dock att den var någon sorts svag spegel eller skuggbild, någon sorts sinnesbild av den avlidne. Denna idé ledde till en föreställning av en annan värld där livet på något sätt var en spegelbild av livet i denna världen. För egyptierna färdades de döda till avlägsna öar där de fortsatte att så och skörda så som de tidigare gjort på Nilens strand. Vi känner alla till indianberättelser från den Nord-Amerikanska kontinenten. De döda fortsatte sin jakt på de "saligas jaktmarker" där bufflar och

annat villebråd fanns i överflöd.

För de gamla babylonerna (också långt före den kristna tiden) var det viktigt att begrava de döda på ett rätt sätt enligt givna religiösa ritualer. I annat fall kunde den döde inte komma till ro eller också öppnades dödsrikets portar aldrig för den döde. Om en sådan olycka skedde kunde den döde bli kvar i denna världen som någon sorts vålnad som vandrade rolöst och som kunde förfölja och pina de efterlevande.

Egyptierna försökte undvika detta genom att balsamera de döda. På detta sätt kunde själen, om den så ville, ha kroppen kvar som någon sorts hem. Varken babylonier eller egyptier hade någon idé om helvetet. Det har sitt ursprung i den grekiska världen. Det svenska ordet "helvete" kommer från fornnordiskans *hel* "dödsrike" och *vite* "straff".

Grekisk filosofi och helvetet

Grekernas dödsrike eller *hades* liknade i början mycket det babyloniska. *Hades* var en kall, mörk och tyst plats där man inte kunde se någon ljustråle bryta fram. Endast skuggorna rörde sig där kraftlöst och utan medvetande. I dödsriket regerade *Hades* och hans förskräckliga hustru *Persefore*. När människan dog gick hon till *Hades* hus (eller själva döden beskrevs som att man flyttade till *Hades* hus).

Kanske den mest kända av alla grekiska folkmyter om döden är berättelsen

om *Charon*, honom som förde de döda över floden *Acheron*, som omringade dödsriket. I *Charons* gästna båt satt själar med en mynt i munnen som en betalning för denne. Till *Acheron* rann flera andra floder som *Pyrifleghton*, "den av eld brinnande", och *Kokytos*, tårarnas flod.

En viktig del i det grekiska tänkandet utgjorde föreställningen om *Elysion*, de saligas öar; dit utan att smaka döden, kom de som hade en speciell kontakt till de odödliga gudarna.

Föreställningen om de orättfärdigas straff efter döden uppstod inom *orfismen* på 700-talet före Kristus. *Orfismen* var den första religiösa tradition bland grekerna som skrevs ner (i diktform) och blev så bevarad till eftervärlden.

Orfeus var mytens gestalt och berömd som en fångslande sångare. När han sjöng samlades alla djuren kring honom och glömde sin bestialitet och rädsla. T.o.m. floder och bäckar stannade för att lyssna på honom.

De orfiska skrifterna handlar om världsaltets och gudarnas ursprung. Den mest centrala är myten om människan skapelse. Innan människan skapades hade *Zeus* (den grekiska mytologins kanske mest kända gudaväsen) tänkt ge världsherravälde till sin son *Zagreus*, men *titanerna* (*Uranos*, himmelens, och *Gaias*, jorden barn; *Uranos* och *Gaia* utgjorde en av gudasläktena i den grekiska pantheon) lockar *Zagreus* till sig, slår ihjäl honom, river sönder honom och till slut äter upp honom. *Zeus* blir rasande över

detta. Han dödar titanerna med sin blix och bränner upp dem till aska. Ur denna aska skapar Zeus människan. I människan förenas två naturer: titanernas syndfulla natur och den gudomliga gnistan eller *Dionysios*barnet. (I en annan myt kallas *Zagreus* för *Dionysios*.) Det onda i människan är hennes materiella kropp (titaner) och det goda hennes själ (den gudomliga gnistan eller *Dionysios*barnet).

Människans uppgift i detta liv är att befria själen från kroppens orenhet. Detta kunde man åstadkomma med hjälp av askes. Den som inte tog emot en sådan befrielse fick vänta ett straff i dödsriket. Att "ligga i smutsen" var ett typiskt orfiskt uttryck som gällde dem som blev straffade i dödsriket.

Själva straffet blev en upprepning av det tidigare jordiska livet. Sålunda fick t.ex. de som hade vägrat att delta i olika reningsritualer ständigt bära vatten för att förbereda sig för ritualer. Detta var dock förgäves eftersom man fick bära vattnet i såll eller i sönderslagna krukor. Till detta kom att krukorna man öste upp vatten med var bottenlös. Tempelrånarna straffades av rättvisans gudinna, *Dike*, som hällde gift i dem. Människan fick lida av det hon hade gjort fel under jordelivet.

Föreställningar om straffets natur i den andra världen fick alltmer skrämmande former. Den mänskliga fantasin frossade i bilder om pina och plågor. Ganska snart uppstår också tanken att lidandet även har ett annat syfte: att rena

själen (människan). I.o.m. detta uppstår tanken om *själavandringen*. Själens vandring är dock inte evig utan slutar i det saligas land. Villkoret för att komma dit är att själen har bevarat sin renhet under två jordiska och tre efterjordiska liv. Efter detta befrias själen från skuld för all framtid.

En viktig föreställning var idén om *rättvist straff*. För de antika grekerna var det mycket klart att människans gärningar i detta liv inte alltid fick en rättvis lön; sålunda blev det enda alternativet lön (eller straff) i den kommande världen. I.o.m. denna tanke uppstår också en föreställning om varelser som skulle verkställa straffet i den andra världen. Dessa varelser kallades för *erinyer*, "hämnandar". Från början spekulerade man om inte dessa varelser var t.ex. de mördades själar som kom upp från gravarna för att förfölja dråparna ifall de undvek att hamna i blodshämnares händer. För Homeros var erinyerna hämnandar som levde i underjorden. På 300-talet f.Kr. avbildade man erinyerna bärande på facklor, gissel och andra straffredskap med vilkas hjälp de kunde plåga sina offer.

Platon och helvetet

Naturligtvis måste vi nämna *Platon* (429-347 f.Kr.), antikens kanske främsta och mest kända filosof. Platon har bidragit kanske mer än någon annan till att tankar som jag presenterat ovan fått en

så vid spridning i den västerländska kulturmiljön.

Platons tänkande hade två grundpelare: läran om *idéerna* och läran om *själens odödlighet*. (Också läran om rättvist straff spelade en viktig roll för honom.) Platon hade anammat orfismens idé om kroppen som själens fängelse. Enligt honom måste själen bli ren från alla kroppens begär och önskningar. Detta kunde ske med hjälp av filosofin. Målet var att förverkliga idéen om det goda. Detta är dock svårt eftersom människan är fångad i sinnenas värld. Endast de mest framgångsrika filosoferna kunde lyckas med detta. När man lyckades befria sig från kroppens begär, kunde själen efter döden gå in i gudarnas osynliga och oförgängliga värld där själen slutgiltigen befriades från alla villfarelser, från rädsla och lidande.

Själen, som inte lyckades göra sig ren, tvingades återvända till den synliga världen. I rädsla för den osynliga världen och *Hades* fick den orena själen vandra mellan gravar och gravstenarna som en skugga, tills den med sitt kroppsliga begär fångades till en ny kropp, och så fortsatte själen sin vandring.

I Platons sammanhang måste vi nämna *Tartaros*, ett underjordiskt fängelse där *Zeus* höll titanerna i fångenskap. I *Tartaros* fanns hemska floder i vilka de döda fick lida svåra plågor. Genom att ropa och bönfälla dem som de hade brutit mot hade dessa själar en möjlighet att komma upp från *Tartaros* strömmar. I

annat fall drogs de med i strömmarna och fick lida av obeskrivliga plågor. *Tartaros* hade ett annat syfte också. Det skulle fungera som avskräckare för de levande människorna när deras liv utvecklades åt fel håll.

Efter Platon överfördes tankarna om helvetet som straffens ort genom hellenismen till den romerska tiden. Redan under hellenismen hade dock några filosofer försökt kämpa mot dessa föreställningar eller åtminstone omtolka dem. Trots dessa försök överlevde de i den breda allmänhetens sinnevärld. Det som var nytt var att själarnas vistelseort placerades åtminstone delvis i luftrummet. Också själva straffet fick nya former.

Under denna tid skrivs antikens kanske mest kända verk som beskriver den underjordiska världens liv, den berömda romerska skalden *Virgilius* (70 f.Kr. - 19 e.Kr.) sjunde bok i en serie av tolv böcker som bär namnet *Aeneis*. I boken beskrivs *Aeneas* besök i underjorden (i dödsriket). *Virgilius* beskrivning av själarnas vandring och rening fick senare ett fotfäste i den katolska kyrkan i form av läran om *skärselden*.

Den kristna tidsåldern och helvetet

Våra kunskaper om föreställningar om straffet efter döden från de två första kristna århundradena grundar sig i stor utsträckning på *Plutarkhos* (ca. 50-125 e.Kr.) skrifter. *Plutarkhos* var en flitig

författare och platonisk filosof som skrev olika filosofiska, moralfilosofiska och religiösa skrifter samt en biografi över den store filosofen. Plutarkhos var inte kristen men hans skrifter har haft ett stort inflyttande i den kristna världen.

Plutarkhos delade upp människan i tre delar, kropp, själ och förnuft. Kroppen hör till jorden, själen till månen och förnuftet till solen. I döden befrias själen från kroppen, men det behövs ytterligare en död till. Den äger rum i månen där förnuftet befrias från själen så som själen befriades från kroppen. Efter döden måste varje själ vandra i de regioner som omfattar jorden och månen. Under denna vandring får de orättfärdiga lida sitt straff. De själar som blir tillräckligt rena från kroppens besmittelser skickas till luftrumets behagligaste plats, *hades* ängar, där de får stanna en tid. Därifrån försöker själarna stiga upp till månen. Några lyckas, men de som inte lyckas får återvända till jorden, till en ny kropp, och själens vandring fortsätter.

Det intressanta i Plutarkhos beskrivning är hans återgivande av *hades* som någon sorts *mellantillstånd* där själarna stannade för en tid. Straffet, som Plutarkhos bara förbigående nämner, betyder närmast en rening.

I ett av sina skrifter beskriver Plutarkhos straffet mycket utförligt. Han delar upp straffet i tre olika faser. Den mildaste av dessa är den som äger rum på jorden. Detta straff verkställs av *Poine*. Efter straffet finns det fortfarande mycket

orenhet kvar i själen. De vilkas ondska kräver strängare bot lämnas åt *Diké* efter döden. De som är obotliga brottslingar störtas av erinyerna till en plats som inte går att beskriva och som ingen kan titta på. Straffet utförs av *Diké* och de goda får se deras straff i dess nakenhet. Straffet pågår så länge att de straffade har ärr kvar av straffet. De själar som inte låter sig bättras ens genom detta stränga straff får återvända till ett nytt jordiskt liv men nu i ett djurs kropp.

I ett av sina skildringar beskriver Plutarkhos hur de straffade klagar och gråter över deras hårda öde. De som har dolt sin ondska under rättfärdighetens mantel måste vända sina själar som en mask som "träds på en metkrok och kränges ut och in, då kroken dras ut." Andra själar omslingar varandra som ormar och äter upp varandra i ånger när de tänker på det onda de gjort under jordelivet.

På straffens ort fanns tre sjöar. En av dem bestod av kokande guld. En annan av iskallt bly, och en tredje av taggigt järn. Vid dessa stod några demoner, så som smeder som i sina händer hade tänger. Med hjälp av dessa tog demonerna tag i de straffades själar. Först doppades själar i det kokande guldet där de blev genomskinliga och glödande. Efter detta doppades de i det iskalla blyet. Där blev de hårda som isklumpar. Till slut doppades själar i järnet där de blev svarta och sprängdes sönder och ändrade utseende. Processen upprepades åter och åter, och hela tiden led

själarna av fruktansvärda smärtor och plågor.

En annan författare från den romerska tiden som beskrev den andra världens skräckinjagande straff var *Lukianos* (ca. 120-180 e.Kr.). Lukianos inställning till dessa föreställningar var satirisk och nedlåtande, och han beskrev dem som vantro. Lukianos försökte befria människor från denna vantro men med dåligt resultat.

Men låt mig avsluta denna historiska översikt med några ord från professor Nilsson:

Ur allt detta måste vi sluta, att tron på underjordsstraffen var en skrämmande verklighet för den antika världen, att den var allmänt utbredd under århundradena strax efter Kristi födelse och att det likaledes fanns an utbredd sadistisk böjelse att utmåla straffortens och straffens ryslighet och förskräcklighet i detalj efter förebilden av de svåraste och grymmaste straff och värsta pinor och plågor, som en pervers fantasi kunde uttänka... [F]ruktan för underjordsstraffet var större och mera levande än hoppet på belöning i den andra världen.

"Petri uppenbarelse" och helvetet

Kanske den mest kända beskrivningen av straffet i den andra världen från den tidiga kristna kyrkan har bevarats i en pergamentskrift som bär namnet "Petri

uppenbarelse". Texten ingår i en större skriftsamling som upptäcktes i Egypten. "Petri uppenbarelse" härstammar troligen från ca år 150. Trots dess namn har skriften ingenting med lärjungen och aposteln Petrus att göra. Skriften tillhör s.k. *apokalyptiska* (uppenbarelse) skrifter. Men låt oss citera här ett länge avsnitt ur denna skrift.

Jag såg också en annan ort mitt i emot denna (de rättfärdigas boningar), som var alldeles öde. Och det var straffens ort. Och de straffade och de straffande änglarna hade en mörk dräkt, som passade denna orts luft.

Somliga voro där upphängda vid tungan. Dessa voro de, som lastat rättfärdighetens väg. Och under dem var en eld, som brann och straffade dem.

Och där var en stor sjö full av brinnande slam, i vilken de människor voro, som vrängt rättfärdigheten, och över dem stodo plågoänglar.

Där voro även andra kvinnor, som voro upphängda vid håret över det uppbubblande slammet. Dessa voro de, som smyckat sig för äktenskapsbrott, och de, som beblandat sig med dem i äktenskaps brottets styggelse, voro upphängda vid fötterna, och hade huvudet dolt i slammet. Och de sade: "vi trodde icke, att vi skulle komma till detta ställe."

Och jag såg mördarna och deras medhjälpare på en trång och av krä-

lande djur uppfylld ort, och de betos av dessa djur och vred sig i kval, och över dem voro maskar liksom ett mörkt moln, och de mördades själar stodo och åsågo deras straff och sade: "O, Gud, rättvis är din dom!"

Nära denna ort såg jag en annan trång ort dit de straffades blod och stank sammanströmmade, och där blev liksom en sjö. Och där sutto kvinnor i blodet upp till halsen och mitt emot dem sutto många barn, vilka framfötts i förtid och gräto. Och från dem utgingo strålar av eld och träffade kvinnorna i deras ögon. Dessa voro de, som blivit havande utom äktenskapet och fördrivit sin livsfrukt.

Och andra män och kvinnor brändes av eld till midjan och voro kastade i en mörk ort och gisslades av onda andar och deras inälvor ätos av aldrig rastande maskar. Dessa voro de, som förföljt de rättfärdiga och för-rätt dem.

Nära dem voro åter kvinnor och män, vilka beto sönder sina läppar och straffades och fingo glödande järn i sina ögon. Dessa voro de falska vittnena.

Och på ett annat ställe voro kiselstenar skarpare än svärd och spett och glödande, och kvinnor och män klädda i smutsiga lumpor vältrade sig på dem och straffades. Dessa voro de rika och de, som litat på sina rikedomar och icke förbarmat sig över fa-

derlösa och änkor utan åsidosatt Guds bud.

I en annan sjö, fylld av var och blod och sjudande slam, stodo män och kvinnor upp till knäna. Dessa voro de, som utlånat penningar och fordrat ränta på ränta.

Andra män och kvinnor störtades ned från en hög klippbrant och kommo ned och drevos av pådrivare åter att stiga uppför branten och nedstörtades därifrån och hade aldrig vila från detta straff. Dessa voro de, som befläckt sin kropp och uppfört sig som kvinnor. Och kvinnorna voro de, som legat hos varandra som män hos kvinnor.

Och bredvid denna klippbrant var en ort fylld av mycken eld, och där stodo män, vilka med egna händer gjort sig belåten i stället för Gud.

Och bredvid dem voro andra män och kvinnor, som hade stavar av eld och slog varandra och aldrig vilade från detta straff....

Och nära intill dem voro kvinnor och män, som brändes och stektes. Dessa voro de, som övergivit Guds väg.

Det är svårt att finna en mera skräckinjagande bild av helvetets plågor och pina än texten ovan och allt detta skulle Jesus ha visat för Petrus!

Vi kan dock lätt se hur "Petri uppenbarelse" är en fortsättning på de föreställningar som uppstod inom orfismen

och som senare så starkt påverkade den grekiska filosofin. Genom liknande skrifter fick dessa föreställningar intrång först i den katolska världen och senare i den protestantiska. (För rättvisans skull måste man dock säga att det finns (och har funnits) många teologer, tänkare och vanligt "fotfolk" inom den kristna kyrkan som aldrig har kunnat acceptera dessa hemska och för den kristna tron så motbjudande idéer och föreställningar som på ett så fruktansvärt sätt förvränger den bibliska gudsbilden.) Det mest skrämmande i detta är att man har tagit denna sorts grekiska föreställningar om den andra världen som en biblisk lära om de ogudaktigas eviga straff i helvetet.

Bibeln och helvetet

Det första vi ska lägga till minnet, när vi tänker på de ogudaktigas straff i Bibeln, är att Bibelns lära har ingenting med ovan beskrivna föreställningar att göra. Bibeln talar – ja – om de ogudaktigas straff, men det kommer inte att äga rum vid döden utan först vid *världens slut* (se Matt. 13:40-42).

Den andra viktiga detaljen är att ordet "helvete" *inte* förekommer i de bibliska grundspråken, hebreiska och grekiska. Ordet "helvete" har översatts i Gamla Testamentet från hebreiskans *sheol* och i Nya Testamentet från grekiskans *hades* och *gehenna*. Hades i NT motsvarar GT:s *sheol* och har alltså samma betydelse. Båda orden betecknar "dödsriket"

i betydelsen mänsklighetens gemensamma "slutstation" efter döden, nämligen *graven*.

Till *sheol* kom både goda och onda. Jakob, när han tror att hans son Josef är död, säger följande: "Jag skall med sorg fara ned i dödsriket (*sheol*) till min son." (1 Mos. 37:35). Han tror att Josef har dödats av ett vilddjur och är nu i *sheol*. Naturligtvis förstår vi att *sheol* inte kan betyda de ogudaktigas straffort här. Både Jakob och Josef var gudfruktiga och rättfärdiga som tjänade Gud. Därför måste vi tolka *sheol* som grav, en tyst och mörker tillvaro, men över vilken Gud har makt.

I Psalm 31 ber David att Herren skulle rädda honom från hans förföljares händer. Samtidigt ber han Herren att låta de "ogudaktiga komma på skam och bli tystade i dödsriket" (*sheol*).

Som ytterligare exempel på detta kan man läsa Ps. 86:13. Enligt denna text hade Gud räddat David från hans förföljares händer och därmed från döden eller *graven* (*sheol*). Kanske ett ännu bättre exempel finner vi i Psalm 16. I denna text likställs "dödsriket" (*sheol*) med "graven". Enligt Aposteln Petrus i Apg. 2:25-31 är Ps. 16 en profetia om Messias död och uppståndelse. Jesus dog och begravdes i Josef från Arimatias nya grav (se Joh. 19:38-42). Från denna grav uppstod Jesus på den tredje dagen (någon gång efter solnedgången på lördag kväll och före soluppgången på söndag morgon). I Apostlagärningarna (kap.

2) har Petrus använt två olika ord, *hades* "dödsriket" (vers 27) och *mnema* "grav" (vers 29).

Hades är alltså synonym till *mnema*. Detta kommer väl fram i *The New International Version* (NIV) som har översatt ordet *hades* i vers 27 med "grave" ("grav") och ordet *mnema* i vers 29 med "tomb" ("grav"). Det är just detta som texten i Apg. 2 handlar om: Jesu uppståndelse från döden eller från graven.

Gehenna är en grekisk form av det hebreiska ordet *ge Hinnom* ("Hinnoms dal") en dal som låg söder om Jerusalem, strax utanför stadens murar (se t.ex. Jos. 15:8; 2 Kon. 23:10). Hinnoms dal hade vid olika tillfällen varit en plats där man hade utövat avgudadyrkan, men som kungen Josia orenade. På detta sätt blev Hinnomsdalen oren. Senare generationer använde Hinnomsdalen som soptipp där en ständig eld brann därför att man hela tiden kastade dit nytt avfall och annat skräp som bränsle. När Jesus t.ex. i bergspredikan talar om *gehenna* (Matt. 5:22,29,30 m.fl.) använder han Hinnomsdalen som en bild på den "brinnande sjön" (Upp. 20:14-15; 21:8) som i världens slut förintar all ondska och ogudaktighet.

Utöver *gehenna* använder NT begreppet "evig eld" (Matt. 18:8; 25:41 m.fl.) eller motsvarande (se t.ex. i Upp. 14:10-11; 20:15) för att beskriva de ogudaktigas eviga öde. De är bl.a. från dessa texter man har dragit slutsatsen att de ogudaktigas pina och plågor i *gehenna*

måste pågå genom all evighet utan slut (se t.ex. *Illustrerat Bibellexikon*, (äldre utgåva) band 1, "Fördärv").

Men låt oss titta lite närmare på några av texterna ovan som tycks tala för en uppfattning av en evig pina och plåga i helvetet.

Upp. 14:10-11. Först frågar vi: när kommer denna text att gå i uppfyllelse? I vers 10 nämns "Guds vredes vin". Enligt Upp. 15:1 utgör Guds vredes vin de sju sista plågorna som kommer att utgjas över människor som *lever på denna jordplanet* och som inte har lämnat sina liv åt Gud just före Jesu återkomst. "Eld och svavel" som förekommer i Upp. 14:10 nämns också i 16:8, och det är fortfarande frågan om de sju sista plågorna. Alltså talar ovan nämnda texter om ett straff som träffar *levande människor* på denna jorden, inte människor (deras själar) i dödsriket eller i *hades*.

Upp. 20:10 talar om "djävulens", "odjurets" och "den falska profetens" öde, inte om de ofrälstas slutgiltiga dom. Om de ofrälstas öde talar man i versen innan. Elden från himmelen "förtärde" dem. Ordet "förtära" kommer från ordet *kata-fagoo*, som betyder "äta", "äta upp", och är en förstärkt form som skulle kunna översättas med "sluka" (man slukar i sig maten när man är mycket hungrig). På samma sätt som *gehennas* eld i Jerusalem slukade upp alla sopor och annat skräp så slukar Guds eld all ogudaktighet från jorden. (Jfr. 1 Kon. 18:38).

Upp. 20:15 nämner "den brinnande

sjön" utan att säga något om straffets innebörd eller hur länge det skulle vara.

Enligt Upp 21:1 skall den första jorden och den första himlen försvinna. Försvinnandet äger rum enligt 2 Petr.

3:7,10 genom att en eld från Gud förintar de ogudaktiga och upplöser både himmel och jord i elden. Ordet "upplösa" har översatts från grekiskans *aperchomai* som betyder "gå bort", "försvinna". Hur fullständigt himmel och jord kommer att försvinna (jfr. Luk. 16:17) nämns i Upp. 20:11; det kommer inte längre att finnas någon plats för dem i Guds skapelse.

Synden och dess konsekvenser för skapelsen kommer att förintas fullständigt. Ingenting i Guds nya skapelse kommer att påminna om synden. (Se Upp. 21:15)

Matt. 25:41,46 talar om den "eviga elden" och om "evigt straff". Måste dessa uttryck förstås så att man menar någonting som inte upphör, någonting som inte kan förgöras eller förintas? Nej. Begreppet betyder någonting som är *absolut* och *oåterkalleligt*. "Den eviga elden" fullbordar sitt verk med absolut effektivitet. Ingenting av elden blir kvar. Allting kommer att brännas upp. Elden är evig därför att den utgår från Gud (Upp. 20:9). Det som Gud gör kan ingen tillintetgöra eller återkalla. Ett evigt straff betyder inte en evig pina utan en evig *skilsmässa*, "fjärran från Herrens ansikte", från Gud och från livet (jfr. 2 Thess. 1:9). I Thessalonikerbrevet har Paulus använt ordet *olethros* som bety-

der "fördärv", "undergång", "död" (jfr. Upp. 20:14 "den andra döden"). De ogudaktigas dom/förintelse är alltså en evig död och skilsmässa, förlust av ens liv för all framtid, inte liv i evig pina och plåga i döden. Vi bör också komma ihåg att liv och död är varandras motsatser.

Matt. 13:42 talar om den "brinnande ugnen" där de ogudaktiga kommer att "gråta och skära tänder". Vers 40 förklarar hela texten. Där talar Jesus om ogräset som en bild på de laglösa som går förlorade. Denna bild av förtärande eld och ogräset ger oss en klar uppfattning om vad som händer för de ogudaktiga: de bränns upp på ett liknande sätt som ogräset. Så länge det finns någonting kvar av ogräset brinner elden, men när det inte finns någonting kvar att brinna, upphör också elden.

Mark. 9:43 nämner "helvetet" och "den eld som aldrig slocknar" (jfr. vers 48). "Helvetet" är naturligtvis översatt från *gehenna*, och som vi redan har sett hännyftar ordet till Hinnomsdalen nära Jerusalem. Orden "Elden som aldrig slocknar" har översatts från orden *pyr ton asbeston*. *Pyr* motsvarar vårt ord "eld" och *asbeston* betyder "som aldrig slocknar", "outsläcklig". "Evig eld" är alltså en bild på elden som dag och natt brann i Hinnomsdalen. Elden var "evig" därför att man ständigt kastade in nytt avfall i den. Den brinnande sjön vid världshistoriens slut kommer inte att för all evighet få nytt "bränsle" (syndare, onda änglar etc.). Guds eld gör slut på

synden på samma sätt som den gjorde slut på Sodom och Gomorra (se Jud. vers 7, läs också 2 Petr. 2:6).

Vad beträffar ordet "evig" översatts det från orden *aioon* och *aioonos*. Ordet *aioon* har flera betydelser som t.ex. "tidsskede", "tidrymd", "livstid", "generation", "evighet", "världen", "världsalltet". Ordet betecknar någonting absolut endast när den förekommer i samband med Gud, Guds rike och Kristus (se t.ex. Rom. 16:26; 1 Tim. 1:17; Dan. 2:44; Hebr. 7:3 m.fl.). När man använder ordet *aioon* i samband med den nuvarande skapelsen betyder det aldrig någonting som aldrig tar slut. Därmed betecknar *aioon* "tidsålder", "värld" (Hebr. 9:26; Matt 13:22) etc.

Aioonos är adjektiv och betyder "evig" och har använts i NT om Gud (Rom. 16:26; jfr. Jes. 40:28), om Jesus (Hebr. 7:3; jfr. Jes. 9:5), om Guds rike (2 Kor. 4:18), om det eviga riket (2 Petr 1:11), om Guds barns arv i Guds rike (Hebr. 9:15), om den kommande uppståndelsekroppen (2 Kor. 5:1, jfr. 1 Kor. 15:53), om domen (Hebr. 6:2), om elden (Matt. 18:8). Man säger dock aldrig att de ogudaktiga skulle äga evigt liv i "helvetet". Det eviga livet kan fås **som Guds gåva** och **endast genom tron på Jesus Kristus** (1 Joh. 5:11-15; Rom. 6:23).

Luk. 16:19-31. Berättelsen är en liknelse med vars hjälp Jesus ville rätta till fariseernas förvrängda föreställningar att rikedom är ett tecken på Guds välsignelse, och fattigdom ett tecken på för-

bannelse (läs verserna 14-15 i samma kapitel). Man bör också lägga märke till att i Jesu berättelse är alla tre, Abraham, den rike mannen och Lasaros i "dödsriket" (*hades*). Abraham och Lasaros är inte i himmelen (i Guds rike). Abraham vilar i sin grav som alla andra heliga och väntar på uppståndelsens stund då Jesus kommer och kallar till liv alla de i honom döda, och först då får de heliga det eviga livet och det eviga riket som aldrig förgås (se 1 Thess. 4:13-17; Joh. 5:28-29; Matt. 24:30-31; 25:34; 1 Kor. 15:35-44, 50-55; Hebr. 2:28; Upp. 20:4 etc.).

Helvetet och Guds

karaktär

När t *ex Illustrerat Bibellexikon* förespråkar en idé om en evig pina har dess resonemang slående likheter med de grekiska föreställningarna. Att de mest hedniska och mest destruktiva tankar beträffande Guds karaktär har smugit in sig i den kristna kyrkan måste betraktas som högst anmärkningsvärt. Många tänkande människor har vänt ryggen till den kristna tron *just därför* att man har trott att den kristna tron verkligen lär de ogudaktigas eviga pina och plåga i helvetet. De tycker att den Gud de kristna framlägger är en sadist, värre en djävulen själv!

Sammanfattning

I denna korta skrift har jag visat hur föreställningen om de orättfärdigas eviga

straff i helvetet har sina rötter i den grekiska tankevärlden och framförallt i den grekiska folkreligionen. Därifrån, genom den antika filosofin, kom den först till romarna och sedan till den kristna kyrkan. Dessa ursprungligen grekiska myter utövar fortfarande ett starkt inflytande i den kristna världen.

Hörnstenen i det grekiska tänkandet var tron på själens odödlighet. När man hade accepterat denna tro var det bara ett kort steg till att börja spekulera vad som möjligen hände för människan efter döden. Och då uppstår idén om den rättvisa vedergällningen bortom graven. En sådan lära är dock helt främmande för det hebreiska och senare för det kristna tänkandet.

Bibelsn människouppfattning är enkel och klar. I skapelsen skapades människan av markens stoft till Guds avbild. Denna avbildstanke kommer främst fram i den mänskliga personaspekten. Så som Gud är ett "jag" så är också människan ett "jag", en person. Som person äger människan Guds egenskaper som t.ex. intellektuell förmåga till reflektion, uppfattning om rätt och fel, gott och ont, o.s.v. Människan skapades till en potentiell odödlighet. Om hon aldrig hade syndat hade hon levt för alltid. Syndafallet innebar dock att relationen till livets källa, Gud, bröts och människan misste sin rätt till livets träd och kom under Guds dom och förgängelse (läs kap. 3 i 1 Mos.)

Människan föds som en hel person. Hon dör som en hel person. Bibeln

använder ofta personens namn eller personpronomina när den berättar om någons död. "Därefter gav Abraham upp andan och dog..." (1 Mos. 25:7), "Så dog Rakel, och hon blev begravd..." (1 Mos. 35:19), "Därefter gav Isak upp andan och dog och blev samlad till sina fäder, ... Och hans söner... begravde honom" (1 Mos. 35:29), "Och Josef dog... och lades i en kista..." (1 Mos. 50:26). Pilatus, när han får höra att Jesus redan var död, blev överraskad och "frågade om Jesus verkligen var död." Lite senare berättar Markus hur Josef från Arimatia "svepte honom (Jesus) i tyget... [och] lade honom (Jesus) i en grav..." (Mark. 15:44). Om Stefanos sägs det att han "dog" och att "några fromma män begravde honom" (Apg. 7:60; 8:2). I Bibeln finns många liknande texter, och inte i någon av dem sägs att den avlidne har "gått till Herren", eller "hem till himlen" etc, som det ofta står i moderna dödsannonser.

När Jesus kom in i vår värld för att försona oss med Gud, omfattar hans försoning hela människan, hennes person. Man bör också lägga märke till att Jesus inte kom hit för helvetets skull utan för dödens skull. Om vi vill vara ännu mer exakta så kan vi säga att Jesus kom hit p.g.a. Adams fall (se Rom. 5:19), inte i första hand p.g.a. vad fallet hade för konsekvenser. Det är inte fallets konsekvenser utan själva fallet som var det tragiska som hände i Edens lustgård.

Den eviga pinans lära kan omöjligen harmonieras med den bibliska läran om

försoning och alltings återställelse i Kristus. Paulus skriver hur Gud i Kristus "sammanfattar allting, ...allt i himlen och på jorden" (Ef. 1:10). Om vi nu tar dessa ord på allvar då måste också det förmodade, evigt brinnande helvetet förenas med Guds övriga skapelse i Kristus! Eller om vi läser följande ord av Petrus i Apg: "...himlen måste behålla honom (Jesus) till den dag då *allt* det blir upprättat som Gud har förkunnat..." (Apg. 3:21), måste det betyda att också "helvetet blir upprättat"! Men *hur* skulle helvetet bli upprättat? Vi ser att vi hamnar i en ohållbar situation om vi håller fast vid den grekiska läran om själens odödlighet och föreställningen om straffet efter döden.

Det viktigaste vi måste ha i åtanke i detta sammanhang är Jesu lidande och död. Han led för hela mänsklighetens synd och bar syndens konsekvens, döden, i sin kropp. Men nu till sakens kärna: **Jesus led när han levde**, inte i döden eller efter döden! Vi har inte den minsta antydning i hela Skriften att Jesus skulle ha lidit efter sin korsdöd. Vi måste också tänka på tidsaspekten i Jesu lidande. Hans lidande varade högst ett par dygn (på själva korset led han bara några timmar). Under denna tid bar han miljarder och åter miljarder människors synder och till slut dog för dem. Hur skulle vi kunna tänka oss en Gud som skulle plåga obotliga syndare genom årmiljarder genom all framtid för deras egna synder, när Jesus led för miljarder människors

synder under några få timmar! – Nej. Läran om det evigt brinnande helvetet och NT:s lära om försoning i Kristus är omöjliga att förena. Den första är ett djävulskt påhitt i syfte att förvränga Guds karaktär. Den andra uppenbarar Guds karaktär på ett underbart sätt. Vad har ljuset med mörkret att göra?

Korset uppenbarar för oss sanningen om livet och sanningen om döden; sanningen om Gud och sanningen om människan, men den uppenbarar också sanningen om Guds stora fiende som genom tidernas gång har försökt förvränga Guds karaktär och avsikter med skapelsen. Läran om ett evigt brinnande helvete är den mest groteska av alla läror.

Läran om det brinnande helvetet är ett sorgligt kapitel i människans historia. Det är motbudande i alla dess grymheter. Professor Nilsson skriver:

Detta är ett motbudande ämne och ett sorgligt kapitel i mänsklighetens historia, som här skildrats, men det sorgligaste och vidrigaste är inte ämnet i och för sig utan den blick, som den öppnar i den mänskliga naturens nattsida, som vändes avhöljd utåt.

Gud kan dock suddas ut från människans tankar denna skamfläck om hon bara hörsammar Gud och vänder sig till honom genom korset. På korset ser vi den sanna bilden av Gud: Gud som

kommer in i människans värld. Gud som försonar och ber. Gud som inte är orsaken till lidande och död, men som tar på sig dessa. Han är inte en som sadistiskt plågar människor. Han är en som älskar människan. Golgata berättar oss på hur allvarligt Gud ser på synden. Men syndens allvar kommer inte fram i männi-

skans fantasibild av en Gud som plågar henne i helvetet i all oändlighet, utan i det verkliga lidande som Jesus mötte på korset. På korset "utplånades" alla helvetets makter. Där drogs "liv och oförgänglighet fram i ljuset genom evangeliet" (2 Tim. 1:10).